

УДК 329:323(477)

doi: 10.15421/171724

Гендерна культура ортодоксального та модерністського юдаїзму

І.О. Святненко

magellan4x4@ukr.net

Класичний приватний університет,
69000, Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Статтю присвячено проблемі співвідношення ортодоксально-традиційних та модерністських засад в гендерній культурі юдаїзму. Підводячи підсумки проведеного дослідження, автор відзначає, що гендерні відносини в конкретній релігійній громаді багато в чому залежать від гендерної системи суспільства країни перебування. Гендерний режим релігійної громади запозичує моделі гендерно-статевих відносин, спілкування, зразків поведінки. Провідниками запозичень і їх адаптерами нерідко стають самі члени громади. Безпосередньо через їх практики і через практики їхніх сімей відбувається іноваціонування громад, їх гендерної ідеології і релігійних інституцій.

Вищеперераховані практики включають в себе поняття релігійної і світської ідентичностей, сексуальності, влади, релігійної і світської освіти й інші категорії, які безпосередньо пов'язані з поняттями гендеру і гендерних відносин. При цьому особливості гендерного позиціонування істотно різняться в патріархальній та егалітарній гендерній культурі. Гендерна ідентичність юдеїв в патріархальних культурах припускає міксування релігійних та світських уявлень про гендерні ролі. Позиціонування патріархально-релігійного укладу стикається з практиками в повсякденному житті. Найбільш помітним це перетинання стає в сексуальному житті, кар'єрній активності і сімейних стратегіях жінок.

Протиріччя між гендерним позиціонуванням і практиками нерідко веде до виникнення почуття провини у членів юдейських громад в патріархальних гендерних культурах суспільства оточення, яке стає частиною їх гендерної ідентичності. У той же час значна кількість практик, не схвалюваних юдаїзмом, знаходять підтримку в гендерних культурах патріархальних суспільств, що веде до розуміння цих практик як легітимних і в рамках релігійних громад. Це твердження стосується, зокрема, індивідуальних практик вивчення жінками священних текстів.

В суспільствах з егалітарною гендерною культурою гендерної етнічно-релігійної ідентичності представникам ортодоксального юдаїзму маловластиві патріархальні уявлення про жіночі ролі. Протягом останніх десятиліть їх гендерна ідентичність в контексті релігійності і поза нею розвивалася більш односпрямовано. Навіть у дуже релігійних жінок поняття релігії є слабо пов'язаним з поняттями патріархату і підлеглим становищем жінок. Результати цих змін помітними при реалізації індивідуальних світських і релігійних практик жінками-членами громад. Спільною рисою гендерної ідентичності жінок як в патріархальних, так і в егалітарних гендерних культурах стає визначення себе як сильної статі на противагу традиційним гендерним стереотипам щодо жіночої слабкості.

Ключові слова: гендерна культура; юдаїзм; гендерна культура юдаїзму; гендерна культура ортодоксального юдаїзму; гендерна культура модерністського юдаїзму

Gender culture of the Orthodox and Modernist Judaism

I.O. Svyatnenko

magellan4x4@ukr.net

Classical private university

70B, Zhukovskogo St., Zaporizhzhya, 69000, Ukraine

The article is devoted to the issue of ratio of traditional orthodox and modernist principles in Judaism gender culture. Summing up the results of the study, it has been noted by the author that gender relations in a particular religious community depend largely on the gender system of the host society. The gender regime of the religious community adopts models of gender and sexual relations, communication, behaviour patterns. Members of the community often become agents and adaptors of such changes. Directly through their practices and practice of their families the innovative development of communities, their gender ideology and religious institutions is implemented.

The above-mentioned practices include the concept of religious and secular identity, sexuality, power, religious and secular education, and other categories, which are directly related to the concepts of gender and gender relations. At the same time, features of gender positioning differ considerably in the patriarchal and egalitarian gender cultures. Gender identity of Jews in patriarchal cultures allows mixing religious and secular conceptions of gender roles. Positioning of the patriarchal and religious way of life meets every day practices. Such intersection becomes the most notable in women sexual life, career activity and

Цитування даної статті: Святненко І.О. Гендерна культура ортодоксального та модерністського юдаїзму / І.О. Святненко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2017. – Т. 20. – № 2(142). – С. 49-54.

Citation of this article: Svyatnenko, I.O., 2017. Henderna kultura ortodoksalnoho ta modernistskoho yudaizmu [Gender culture of the Orthodox and Modernist Judaism]. Scientific and theoretical almanac «Grani» 20; 2(142), 49-54. doi:10.15421/171724 (in Ukrainian).

Peer-reviewed; approved and placed: 25.12.2016

family strategies. Contradiction between gender positioning and practices often leads to the emergence of the feelings of guilt of the Jewish members of communities in the patriarchal gender cultures of the surrounding society, which becomes to be a part of their gender identity. At the same time, a significant amount of practices, which are not condoned by Judaism, gets support in the gender culture of patriarchal societies. This leads to the understanding of these practices as legitimate and normal within religious communities. This statement applies, in particular, to practices of women's individual study of the sacred texts.

In societies with the egalitarian culture of gender ethical and religious identity, patriarchal notions about women's roles are rarely inherent to representatives of the Orthodox Judaism. In recent decades, their gender identity is developing more one-sided in the context of religion and beyond it. Even between very religious women, the concept of religion is weakly associated with the notions of patriarchy and the subordination of women. The results of these changes are notable during the implementation of individual secular and religious practices of communities' women members. A common feature of women's gender identity both in patriarchal, and in egalitarian gender culture is their self-determination as the strong gender in contrast to traditional gender stereotypes about women's weakness.

Keywords: gender culture; Judaism; Jewish culture; gender; gender culture of Orthodox Judaism; gender culture of Modernist Judaism

Гендерная культура ортодоксального и модернистского юдаизма

И.А. Святненко

magellan4x4@ukr.net

*Классический приватный университет,
69000, Запорожье, ул. Жуковского, 70Б*

Статья посвящена проблеме соотношения ортодоксально-традиционных и модернистских принципов в гендерной культуре иудаизма. Подводя итоги проведенного исследования, автор отмечает, что гендерные отношения в конкретной религиозной общине во многом зависят от гендерной системы общества страны пребывания. Гендерный режим религиозной общины заимствует модели гендерно-половых отношений, общения, образцов поведения. Проводниками заимствований и их адаптерами нередко становятся сами члены общины. Непосредственно через их практики и через практики их семей происходит инновационирование общин, их гендерной идеологии и религиозных институтов.

Вышеперечисленные практики включают в себя понятие религиозной и светской идентичности, сексуальности, власти, религиозного и светского образования и другие категории, которые являются непосредственно связанными с понятиями гендера и гендерных отношений. При этом особенности гендерного позиционирования существенно различаются в патриархальной и эгалитарной гендерной культурах. Гендерная идентичность иудеев в патриархальных культурах предполагает микширование религиозных и светских представлений о гендерных ролях. Позиционирование патриархально-религиозного уклада сталкивается с практиками в повседневной жизни. Наиболее заметным это переосмысление становится в сексуальной жизни, карьерной активности и семейных стратегиях женщин.

Противоречия между гендерным позиционированием и практиками нередко ведет к возникновению чувства вины у членов иудейских общин в патриархальных гендерных культурах общества окружения, которое становится частью их гендерной идентичности. В то же время значительное количество практик, неодобряемых иудаизмом, находят поддержку в гендерных культурах патриархальных обществ, ведет к пониманию этих практик как легитимных и в рамках религиозных общин. Это утверждение касается, в частности, индивидуальных практик изучения женщинами священных текстов.

В обществах с эгалитарной гендерной культурой носителям религиозной идентичности представителей ортодоксального иудаизма мало присущи патриархальные представления о женских ролях. В течение последних десятилетий их гендерная идентичность в контексте религиозности и вне ее развивалась более однонаправленно. Даже в очень религиозных женщин понятие религии является слабо связанным с понятиями патриархата и подчиненным положением женщин. Результаты этих изменений являются заметными при реализации индивидуальных светских и религиозных практик женщинами-членами общин. Общей чертой гендерной идентичности женщин как в патриархальных, так и в эгалитарных гендерных культурах становится определение себя как сильного пола в противовес традиционным гендерным стереотипам о женской слабости.

Ключевые слова: гендерная культура; юдаизм; гендерная культура иудаизма; гендерная культура ортодоксального иудаизма; гендерная культура модернистского иудаизма

Постановка проблеми. Процеси зростання релігійності населення пов'язані і зі зміною гендерного вектора релігій. Одним із наслідків цього зростання стає посилення патріархальних, матріархальних або біархатних тенденцій в гендерній культурі. Це твердження стосується в тому числі і традиційного іудаїзму.

Однак процеси глобалізації, секуляризації, розвитку інформаційного простору, взаємодії культур і релігій впливають на консервативні релігійні інститути

і на трансформацію традиційних цінностей, вносячи певні зміни в гендерне позиціонування чоловіків та жінок в релігійних спільнотах. Юдаїзм, поряд з іншими релігіями, виявляє налаштованість на зміну гендерних фреймів в етичних настановах.

Значна частина сучасних зарубіжних наукових досліджень, присвячених іудаїзму, визначають гендерний аспект як один з найважливіших для розуміння особливостей цієї релігії. Гендерна проблематика утворює сегменти перетину з релігійною та культур-

ною ідентичністю, асиміляцією і акультурацією євреївства, побуту громади, збереження і реформації богослужіння, екзегези, статусу євреїв в сучасності і в минулому. В україномовній соціологічній літературі, при наявності фрагментарного інтересу до гендерної проблематики, з одного боку, і до вивчення юдаїзму – з іншого, дослідження, присвячені проблемам гендерних відносин в сучасному юдаїзмі, утворюють «поодинокі острівці». Вивчення гендерних трансформацій в сучасних релігійних практиках вимагає соціологічного підходу, який набуває все більшого поширення в сучасних гендерних студіях. Нині має місце тренд поглибленого міждисциплінарного вивчення різних соціальних і культурних інститутів, пов'язаних з соціогендерними складниками релігій, в якому презентованими антропологічними, соціологічними та феноменологічними методами дослідження.

Мета дослідження. Метою статті є побудова описово-аналітичної схеми гендерної культури юдаїзму ортодоксального та модерністського типу. Завданнями статті, у зв'язку із визначеною метою, є: а) побудова описово-аналітичної схеми гендерної культури юдаїзму ортодоксального типу; б) побудова описово-аналітичної схеми гендерної культури юдаїзму модерністського типу; в) порівняння стратегій соціогендерного позиціонування в гендерних культурах ортодоксального та модерністського типів.

Невизначена наукова проблема, якій присвячено статтю. Статтю присвячено проблемі співвідношення ортодоксально-традиційних та модерністських засад в гендерній культурі юдаїзму.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження гендерної культури юдаїзму за їх теоретико-методологічним вектором та гендерно-ідеологічною спрямованістю резонно класифікувати на дві групи:

1) ортодоксальні дослідження, орієнтовані на розуміння гендерної культури юдаїзму як традиціоналістську ціннісну систему, що виражає настанови Галахи та теологічні аргументи, зорієнтовані на Тору. Праці традиціоналістів часто є як інтелектуальною відповіддю та реакцією на виклики фемінізму, так і вираженням гендерної ідеології ортодоксального патріархату. В працях ортодоксально-орієнтованих дослідників відбувається ідеалізація жінок в їх традиційних соціогендерних ролях матері та породіллі та має місце жорстка інтелектуальна опозиція та деструктивна критика фемінізму як токсину традиціоналістського соціального порядку.

До прихильників гендерного традиціоналізму в юдейській гендерній культурі можна віднести Дж. Пласкоу, Т. Хартман, М. Кауфман, М. Мейзельман, І. Телушкіна [9-13];

2) модерністські та ліберальні гендерні студії в російськомовній літературі з тематики та проблематики гендерної культури, які представлені в працях І. Жеребкіної, І. Кона, А. Кука, з англomовних авторів – Дж.-Б. Воловельського, Е. Гіденса [7-8]. Ліберальні гендеристи звертають увагу на трансформацію традиційних гендерних ролей та необхідність пристосування патріархату, а то і його деконструкції, на користь новітнім трендам емансипації жіноцтва та ідеології гендерного егалітаризму [2, 4, 5, 14].

Виклад основного матеріалу. Гендерне позиціонування чоловіків та жінок в ортодоксальному юдаїзмі можна визначити як асиметричне, патріархальне, маскулінократичне. Жінка в юдейському законодавстві і традиційному юдаїзмі є позиціонованою як узалежнений (переважно – інфантильний та чутливо-мінливий) об'єкт, який потребує постійного контролю та опіки з боку батька і чоловіка. Ці уявлення пов'язані, перш за все, з оцінкою жіночої сексуальності, яка сприймається як «інша». Гендерний статус жінки-єврейки в релігійній громаді залежить не тільки від релігійних норм і правил, встановлених в ній, а й від зовнішніх чинників, наприклад, таких як гендерна система суспільства, в якому існує громада. У сучасну епоху гендерний статус жінки відрізняється від громади до громади. Найбільші зміни в гендерному статусі жінки відбулися в реформістському і консервативному напрямках юдаїзму, який припускає гендерний егалітаризм, себто позиція офіційної рівності з чоловіками.

Офіційна позиція ортодоксального юдаїзму, таким чином, виражає консерватизм патріархального типу. Проте, відносини між гендерною системою суспільства перебування юдейської громади і гендерним режимом громади впливають на ортодоксальний юдаїзм і поступово змінюють його як релігійний інститут. Зміни починаються на рівні соціальних практик і норм. Далі відбуваються зміни індивідуальних релігійних практик, потім трансформації досягають практик громади в цілому, і створюються нові гендерні норми, які, в свою чергу, можуть сприяти формуванню нових релігійних практик і навіть ритуалів.

Трансформація гендерних відносин в ортодоксальному юдаїзмі відбувається в тих суспільствах, де ідеї гендерного егалітаризму (ідеологія рівності статей) є інтегрованими в гендерну систему (наприклад, в суспільствах Північної Європи). Але і в тих соціумах, де відбуваються різноспрямовані процеси інтеграції та опору цим ідеям (наприклад в РФ) в ортодоксальних громадах є помітними зміни в індивідуальних і неофіційних релігійних практиках, інституті сім'ї та материнства, правилах етикету і освітньої системи, ритуалів, служби, релігійних і секулярних владних взаємин.

Важливу роль у змінах гендерної культури юдаїзму відіграє реінтерпретація наявних правил і норм релігійних інститутів у відповідності з нормами і правилами гендерної системи суспільства перебування єврейської громади. Реінтерпретація є тим інтенсивнішою, чим більшою самостійністю володіє член громади і чим більш секуляризованою є його релігійна свідомість, яка уможливорює самостійний вибір індивіда, його творчі можливості, адаптивність. Коли юдаїзм перестає бути етноспецифічною ознакою є самостійним вибором індивіда, його творчі можливості зростають, і він здатний адаптувати релігійні приписи до своїх потреб і вподобань. Для цієї адаптації індивід використовує як ресурси (норми і практики), що діють в рамках гендерної системи, так внутрішні ресурси релігії, її доктрини і культу. Описані трансформації практик взаємопов'язані зі зміною свідомості чоловіків та жінок – членів громади, які мо-

жуть привести в майбутньому ще до більш глибоких змін всередині релігійного інституту.

Аналізуючи процеси асиміляції, дослідники нерідко визначають ці процеси як негативні для релігійних і національних меншин. Асиміляція часто описується як розчинення національної або релігійної групи в значній за розміром групі населення. У випадку з обома громадами ми можемо спостерігати протилежний результат. Громади стають більшими. Зростає кількість віруючих. Релігійна свідомість членів громад зміцнюється. Громади розвивають мережеві зв'язки та освітню систему. Всі ці процеси суперечать поняттям секуляризації і асиміляції в звичному сенсі цих понять.

Одночасно зростає рівень дотримання заповідей, не пов'язаних з гендерними приписами. Члени громад суворіше в дотриманні приписів пов'язаних з суботою, святами, кошерною їжею, що є пов'язаним із гендерною десекуляризацією. Важливе місце займають і процеси зміцнення релігійної ідентичності як у гендерному, так і в інших вимірах. В представленому в огляді емпіричних досліджень матеріалі респонденти самоідентифікують себе як ортодоксальних юдеїв, а свій спосіб життя визначають як ортодоксальний. Вони пишаються своїм становищем, національністю і віросповіданням. Релігійна ідентичність стає все більш помітною і усвідомлюваною.

Таким чином, описані тенденції мають не так багато спільного з асиміляцією або секуляризацією гендерних преференцій юдаїзму. Вони є скоріше адаптаціями юдейських релігійних інститутів (специфічної гендерної ідеології юдаїзму) до гендерних систем суспільств, в яких перебуває юдейська громада.

Прихильники модерністської версії юдаїзму схильні до вибіркового ставлення до заповідей як чоловіків, так і жінок, які самі обирають пріоритети серед заповідей, які здаються важливими для виконання. Таким чином, члени юдейських громад, які є прихильниками модерністського юдаїзму, виступають не тільки об'єктами, але і суб'єктами чогось нового, маючи свої вимоги і бажаючи реалізувати свободу вибору. Вирішуючи проблему суперечності між системними настановами, вимогами ортодоксальної етики і власними бажаннями, модерністи здатні на реінтерпретацію релігійного закону або на його пряме неприйняття.

У цьому випадку модерністи виправдовують свою практику, як загальноприйнятну і ту, що схвалюється в рамках гендерної системи і гендерного дисплею. Навіть позиціонуючи себе дискурсивно як прихильників тієї чи іншої релігійної норми, модерністи можуть суперечити їй у своїх індивідуальних практиках. Все це свідчить про те, що коли юдаїзм стає самостійним вибором індивіда, схильність до гендерних інновацій зростає, і відбувається адаптація ортодоксальних нормативно-етичних приписів гендерної ідеології до потреб і вподобань поточних ситуацій.

Починаючи з найдавніших часів, жінка в юдейській гендерній культурі позиціонується як об'єкт, що є, безумовно, пов'язаним з жіночою сексуальністю і дітородною функцією. Жіноча сексуальність в Торі

і Талмуді представлена як дещо демонізований елемент: з одного боку, вона визнається пасивною, а з іншого – дуже небезпечною і такою, що потребує постійного контролю [11, с.60].

Ця часто незрозуміла для чоловіків сексуальність одночасно являла собою і перетворену в товар цінність, яку можна було купити і продати. Сексуальність жінки визначає її статус як об'єкта права власності, стаючи, водночас, її головним внеском в сім'ю. Згодом підлегле становище жінки істотним чином зміцнилося. Його обґрунтування базується на авторитеті Торі, що в традиційному юдаїзмі веде до розуміння встановленого поділу гендерно-статевих ролей як порядку, відповідного Божественному Закону, щодо якого порушення гендерно-статевих поділу розглядається як релігійно-етичний гріх.

З підлеглим становищем жінки і її сексуальністю пов'язані і численні обмеження, які покладаються на жінок при виконанні релігійних приписів. До їх числа відносяться і найбільш почесні заповіді, зокрема: носіння таліту і ціцит, накладення тфіллін. Оскільки юдейська громада є фундованою на ієрархічному принципі дотримання заповідей (чим ретельніше індивід виконує заповіді, тим вищий його статус), то звільнення жінки веде до позбавлення її багатьох прав і привілеїв. Це має відношення як до громадянських прав, так і до релігійних.

Водночас жінкам наказано виконувати специфічні жіночі заповіді, символічний сенс яких є менш почесним, аніж сенс чоловічих заповідей. Жіночі заповіді є пов'язаними з домашньою сферою і жіночою сексуальністю, обмежуючи сферу релігійної реалізації жінки рамками приватного життя. Жіночі заповіді є нагадуванням про гріховність і недосконалість жіночої натури, в той час як чоловічі ведуть до закріплення статусу чоловіка як більш досконалої і гідної істоти.

Опис жінки і її позиції в Галасі – це, перш за все, опис об'єкта стороннім спостерігачем, який не до кінця розуміє, що він описує. З цим непорозумінням пов'язані численні стереотипи, які наповнюють Галаху і представляють жінку, як нерозумну, невмілу, балакучу і ледачу істоту. Жінки, в свою чергу, позбавляються права слова для свого виправдання. Розуміння чоловіками жіночої природи як недосконалої і навіть сповненої вадами, так само і її сексуалізація, означають створення численних механізмів гендерного контролю жіночої поведінки і сутності.

Значна частина обмежень, покладених на жінку в період формування Галах і образи жінки в Торі, мають вплив і на сучасність. І сьогодні жінка в традиційному юдаїзмі є звільненою від виконання найважливіших заповідей, позбавленою офіційної влади і відокремленою від публічної сфери. У той же час в домашній сфері, в яку жінка вписана релігійними правилами, виникає комплекс ритуалів і символів, який можна позначити як «маленька традиція» на противагу «великої» чоловічій традиції. Маленька традиція, на відміну від великої, є орієнтованою на жінок, на їх потреби і особливості духовності. Вона може не збігатися і суперечити великій традиції, але залишається легітимною [6, с. 65-66]. Водночас, ка-

жучи про місце і роль жінки в сучасному юдаїзмі в будь-якому з його напрямків, ми не можемо зробити однозначних висновків. Процеси, які сьогодні відбуваються в гендерному вимірі юдаїзму, можна позначити як дуже різноманітні і навіть суперечливі. Жінка минулого і її становище в громаді і юдаїзмі дуже сильно відрізняється від сучасної жінки-єврейки. Чималу роль в цих змінах відіграв феміністський рух і його боротьба за жіночі права, а так само загальні процеси емансипації та секуляризації, які відбуваються як в юдейській громаді, так і в її соціальному оточенні.

Говорячи про фемінізм, варто відзначити, що найбільшого успіху цей рух досягнув в реформістському і консервативному юдаїзмі. Тут жінки офіційно займають рівне становище з чоловіками, в однаковій мірі поділяючи з ним права і обов'язки. Жінки беруть участь в найважливіших церемоніях, виконують чоловічі заповіді, мають право на світську і релігійну владу в громаді. Проблеми гендерної нерівності в реформістському і консервативному русі, в основному, не пов'язані з релігійною доктриною юдаїзму, але є частиною гендерної проблематики суспільства в цілому [13].

Феміністський рух в ортодоксальному юдаїзмі, хоч і не досягнувши результатів, які демонструє фемінізм в інших напрямках, все ж справляє певний вплив на становище жінки в ортодоксальній громаді і релігії. Довгий час ортодоксальний юдаїзм був здатен ігнорувати спроби тиску з боку феміністок. Більш того, він редукував розвиток фемінізму як руху всередині самої ортодоксії. Але, незважаючи на всі спроби опору впливу фемінізму, останніми роками ортодоксальний юдаїзм все більше і більше потрапляє під його вплив. Цей вплив стає особливо помітним в рамках неортодоксального юдаїзму. Найвагоміші здобутки феміністського руху в ортодоксальному юдаїзмі пов'язані з жіночою релігійною освітою.

Під впливом суспільств перебування і активності феміністок змінюються і практики ортодоксального юдаїзму. Прикладом таких змін може послужити майже повсюдне прийняття Бат-Міцви в ортодоксальних громадах [10, с. 45].

Феміністська теологія в юдаїзмі також впливає на релігійну ситуацію та має значний потенціал для розвитку. Теологи-феміністи шукають нові шляхи для поліпшення становища жінки в традиційному юдаїзмі як в рамках релігійної доктрини, так і поза нею. Зсув інтересів в бік теології є характерною тенденцією для релігійного єврейського фемінізму два останні десятиліття.

У той же час традиційне визначення місця жінки і її ролі досі чинить доволі значний вплив на ортодоксальну конгрегацію в багатьох країнах діаспори та Ізраїлі. Це пов'язано і зі зміцненням позиції релігії в суспільстві і з пошуками духовного визначення та ідентичності багатьох секулярних євреїв, які звертаються до ортодоксального юдаїзму [11-12].

Крім того, феміністський рух має ряд внутрішніх проблем, які негативно позначаються на результатах їх активності. По-перше, наполегливі спроби феміністських активістів і борців за права жінок щось

змінити нерідко ведуть до самоізоляції ультра-ортодоксальних груп і розвитку культурного фундаменталізму. По-друге, аналізуючи роботи радикальних авторів-феміністів, ми нерідко стикаємося з спрощеним, універсалізованим образом релігійної жінки. Ця спрощеність демонструє крайнощі в сприйнятті жіночої проблеми. Ставлячись до релігії як до універсалій, феміністські дослідники нерідко залишаються байдужими і навіть сліпими по відношенню.

Висновки. Підводячи підсумки проведеного дослідження, можна відзначити, що гендерні відносини в конкретній релігійній громаді багато в чому залежать від гендерної системи суспільства країни перебування. Гендерний режим релігійної громади запозичує моделі гендерно-статевих відносин, спілкування, зразків поведінки. Провідниками запозичень і їх адаптерами нерідко стають самі члени громади. Безпосередньо через їх практики і через практики їхніх сімей відбувається іноваціонування громад, їх гендерної ідеології і релігійних інституцій.

Вищеперераховані практики включають в себе поняття релігійної і світської ідентичностей, сексуальності, влади, релігійної і світської освіти і інші категорії, які безпосередньо пов'язані з поняттями гендеру і гендерних відносин. При цьому особливості гендерного позиціонування істотно різняться в патріархальній та егалітарній гендерній культурах. Гендерна ідентичність юдеїв у патріархальних культурах припускає міксування релігійних та світських уявлень про гендерні ролі. Позиціонування патріархально-релігійного укладу стикається з практиками в повсякденному житті. Найбільш помітним це перетинання стає в сексуальному житті, кар'єрній активності і сімейних стратегіях жінок.

Протиріччя між гендерним позиціонуванням і практиками нерідко веде до виникнення почуття провини у членів юдейських громад в патріархальних гендерних культурах суспільства оточення, яке стає частиною їх гендерної ідентичності. У той же час значна кількість практик, не схвалюваних юдаїзмом, знаходять підтримку в гендерних культурах патріархальних суспільств, що веде до розуміння цих практик як легітимних і в рамках релігійних громад. Це твердження стосується, зокрема, індивідуальних практик вивчення жінками священних текстів.

У суспільствах з егалітарною гендерною культурою гендерної етнічно-релігійної ідентичності представникам ортодоксального юдаїзму є мало властивими патріархальні уявлення про жіночі ролі. Протягом останніх десятиліть їх гендерна ідентичність в контексті релігійності і поза нею розвивалася більш односпрямовано. Навіть у дуже релігійних жінок поняття релігії є слабо пов'язаним з поняттями патріархату і підлеглим становищем жінок. Результати цих змін є помітними при реалізації індивідуальних світських і релігійних практик жінками-членами громад. Спільною рисою гендерної ідентичності жінок як в патріархальних, так і в егалітарних гендерних культурах стає визначення себе як сильною статі на противагу традиційним гендерним стереотипам щодо жіночої слабкості.

Це визначення включає в себе характеристики

моральної сили, стійкості, твердої сили волі. В пагірархальних гендерних культурах жінки-єврейки, хоча і характеризують себе з цих позицій з гордістю, все ж можуть міркувати про сильну волю як про нестачу, що заважає їм вписатися в традиційну жіночу гендерну нішу. Водночас, сила волі і моральна сила частіше оцінюються як індивідуальні якості. Вони приписують їх собі особисто, але про жінку в цілому говорять як про слабку істоту.

В егалітарних гендерних культурах воля оці-

нюється респодентками як універсальна якість, яку респодентки приписують жінкам. Жіноча воля, яка позиціонується як рівна чоловічій, виступає аргументом в перебудові релігійних громад. Протиріччя між жіночою волею і релігійними приписами пом'якшуються або зовсім усуваються за рахунок підтримки зовнішнього суспільства. Тут жінки, переступивши рубіж індивідуальних практик, впроваджують поняття рівності і рівноправності практично в усі сфери життя громад.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Бергер П. Социальное конструирование реальности [Текст]: Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
2. Жеребкина И. Женское политическое бессознательное [Текст] / И. Жеребкина. – СПб.: Алетейя, 2002. – 224 с.
3. Здравомыслова Е.А. Советский этатрактический гендерный порядок / Е.А. Здравомыслова, А.А. Темкина // Социальная история: ежегодник. – М.: РОСПЭН, 2003. – С. 436-463.
4. Кон И.С. Сексуальная культура в России. Клубничка на березке [Текст] / И.С. Кон. – М.: Айрис-пресс, 2005. – 448 с.
5. Кук А.-И. Философия иудаизма [Текст]: Избранные статьи / А.-И. Кук; пер. с иврита. – Иерусалим, 1985. – 100 с.
6. Телушкин И. Еврейский мир: Важнейшие знания о еврейском народе, его истории и религии [Текст] / И. Телушкин. – Иерусалим; Москва, 1999. – 574 с.
7. Giddens A. *Sociology* / A. Giddens. – 3rd edition. – Cambridge: Polity Press, 1997. – 625 p.
8. Giddens A. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration* / A. Giddens. – California: University of California Press, 1986. – 402 p.
9. Hartman T. *Appropriately Subversive: Modern Mothers in Traditional Religions* / T. Hartman. – Harvard University Press, 2003. – 193 p.
10. Kaufman M. *Love, Marriage, and Family in Jewish Law and Tradition* / M. Kaufman. – Northvale, NJ: Jason Aronson, 1992. – 324 p.
11. Meiselman M. *Jewish Woman in Jewish Law* / M. Meiselman. – New York: Ktav, 1978. – 218 p.
12. Plaskow J. *Standing Again at Sinai: Judaism from a Feminist Perspective* / J. Plaskow. – San Francisco: Harper, 1991. – 304 p.
13. Plaskow J. *The Coming of Lilith: Essay on Feminism, Judaism and Sexual Ethics 1972-2003* / J. Plaskow. – Boston: Beacon Press, 2005. – 244 p.
14. Wolowelsky J.B. *Women, Jewish Law, and Modernity: New Opportunities in a Post-Feminist Age* / Joel B. Wolowelsky. – Hoboken: Ktav, 1997. – 145 p.

REFERENCES:

1. Berger, P., Lukman, T., 1995. *Sotsialnoe konstruirovaniye realnosti: Traktat po sotsiologii znaniya* [Social construction of reality: A treatise on the sociology of knowledge]. 323. Medium, Moscow (in Russian)
2. Zhrebkina, I., 2002. *Zhenskoye politicheskoye bessoznatelnoye* [Women's political unconscious]. 224. Aleteyya, SPb. (in Russian)
3. Zdravomyislova, E.A., Temkina, A.A., 2003. *Sovetskiy etakratiicheskiy genderniy poryadok* [Soviet etocratic gender order]. *Sotsialnaya istoriya: ezhegodnik*, 436-463. ROSPEN, Moscow (in Russian)
4. Kon, I.S., 2005. *Seksualnaya kultura v Rossii. Klubnichka na berezke* [Sexual culture in Russia. Strawberry on the birch]. 448. Ayrispress, Moscow (in Russian)
5. Kuk, A.-I., 1985. *Filosofiya iudaizma: Izbrannyye stati* [Philosophy of Judaism: Selected articles]. 100. Ierusalim (in Russian)
6. Telushkin, I., 1999. *Evreyskiy mir: Vazhneyshie znaniya o evreyskom narode, ego istorii i religii* [The Jewish world: The most important knowledge about the Jewish people, its history and religion]. 574. Ierusalim; Moskva (in Russian)
7. Giddens, A., 1997. *Sociology*. 3rd edition. Cambridge: Polity Press, 625
8. Giddens, A., 1986. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. California: University of California Press, 402
9. Hartman, T., 2003. *Appropriately Subversive: Modern Mothers in Traditional Religions*. Harvard University Press, 193
10. Kaufman, M., 1992. *Love, Marriage, and Family in Jewish Law and Tradition*. Northvale, NJ: Jason Aronson, 324
11. Meiselman, M., 1978. *Jewish Woman in Jewish Law*. New York: Ktav, 218
12. Plaskow, J., 1991. *Standing Again at Sinai: Judaism from a Feminist Perspective*. San Francisco: Harper, 304
13. Plaskow, J., 2005. *The Coming of Lilith: Essay on Feminism, Judaism and Sexual Ethics 1972-2003*. Boston: Beacon Press, 244
14. Wolowelsky, J.B., 1997. *Women, Jewish Law, and Modernity: New Opportunities in a Post-Feminist Age*. Hoboken: Ktav, 145